

מסורת הש"ס

(א) [תקמן מכתב:] (ב) חסותהם
דברטם פ"ו ט"ו ע"ש
מכאן מ"א: (ג) פוטם מד:
(ד) ע"י מוס' ע"י: (ה) ד"ה
במלות מ"א: (ו) ונ"י יעקב בן דוד
ועל ד"ה: (ז) ונ"י יעקב בן דוד
לחיות וכן ה'ה"ש לה"ה"ש
דמס' על צ"ד ור"י יעקב
וכן מלחמי משה'ס רמ"ע
לשם גם ה"ה ס"א ל"ה
ועקב: (ח) ואמר דר נחמן ב"ר
ו"ה ב'ה"ש ונ"י ע"ש
(ט) ודברים ב' (ס) ע"י ג"ר
(י) וסוטה ב' (י) ע"י נחמיה
ה"ה: (יא) ב' (יב) ו"ל ב'ל
ד"ה: (יג) וס"ל ד' מחלל לבד
משעת קשירה עד שעת הנחה
שחיתוך קודם עמוד השער מצד עליהן
(יד) ג"ס מ"א: (טו) ודברים
(טז) וקוק לבסוף פ"ה
א"ס נסתר בדרכה א"ס פ"ה
ג"ס: (יז) ו"ה פ"ה ב'ה"ש
שע"ר בדרכה א"ס וקוק
לכ"י ו"ה: (יח) על של ראש
על מלחמי: (יט) ו"י ח"י
ב'ה"ס: (כ) ד"ה מוס'
מ"ס ב'ה"ס: (כא) ע"י ח"י
ב'ה"ס: (כב) ד"ה ר' א"י

תורה אור השלם

1. וקשרתם לאות על יד
והיה לטעמך בזה ענין:
דברים ח

גליון הש"ס

ת"ס: ו"ה לא ב' ח"י
פ"י וכו': ה"ה לא חס' אחד
ע"י מוס'ס: ה"ה ב'ה"ס
מנומק בפ"ה: כ"א

מוסף רש"י

סח בין תפילה לתפילה.
ספר, בין תפילות תפילין של
יד לתפילין של ראש עבירה
היא בידו. א"ס לא חזר
סח מברך שמים, לא סח
מברך (פוטם מד):

בין תפילה לתפילה. בין של יד לשל ראש דקדוק קודם וי שנייה אותן
על הראש: להניח: דבשל יד מתחיל להניח: מלוא תפילין. דעכשי
גומר את המלות: לא סח. אין מברך אלא על של יד בלבד: סח
מברך שמים. כדשלת בר ח"א: סח בין תפילה לתפילה. ולא בירך
על של ראש אלא סמך על ברכה
ראשונה: עבירה היא בידו וחזור
עליה מערכי המלחמה. כדאמרין
בפרק משוח מלחמה (פוטם מד): ה"ה
וכך הלכנו מעבירות שצ"ד: וס"ו.
משמע שמים כל זמן שיהו בין עיניך
יהו שמים כל זמן שאותן של ראש
מונחים [א] אותן של יד נמי מונחין
אלמלא דרשנו [א] חלין בירש: תפילין
שהיו קודם עמוד השער מצד עליהן
משעת הנחתן משעת זמן הנחתן
דלמך בפרק קמא דברכות (דף ט'):
ב"ק אחרים אומרים משיראה עיניו
ל' רמקוד ד' אמות ואמרין הסם
לתפילין כלאחרים כלומר להנחת תפילין
יא כלאחרים: שם יאבדו. א"ס ישא
בירו: מניחם. בירש: ממשמש כהו.
דחיו כאלו מניחין: פסלה רגל מן
השוק. לאחר ששעה: מודים חכמים
[ב] לרבי יעקב שם חלון כו' אין
חזור ומניחין. [א] לילה לא זמן תפילין
הוא כדאמרין לקמן [ג] מ"ל כהו
בזורפה. פסלה ערבית כו' יעקב: [א] לא
ידאולגין. אומניחין ולא מניחין א"ס חלון:

ה"ה
לדרך ומחירא שמה יאבדו מניחין וכשיגיע זמנו ממשמש בהן ומברך עליהן
ועד מתי מניחין עד השתשקע החמה רבי יעקב אומר עד שחכלה רגל
מן השוק וחכמים אומרים עד זמן שינה ומודים חכמים [א] לר' יעקב
שאם חלצן לצאת לבית הכסא או ליכנס לבית המרחץ ושקעה חמה
שוב אינו חוזר [א] ומניחין אומר רב נחמן הלכה כרבי יעקב [א] רב חסדא
ורבה בר בר הונא מצלו בהו באורחא איבא דאמרי [א] אין הלכה כרבי יעקב
והא

של ראש בזמן שהיה חולה ושל זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת פירוש חולה כמו אולא דעצמות ידיו דמקופחת דמקופחת דהקשר מיהדק
ספיר בזמן שאינה עולה ויורדת ידיו היו לפי שם קושרים ראש הרצועה בלחמנו וזו צו שאינה יכולה להרכיב ולעלות ולירד ויש [א] מסבבים
ב"ה הרצועה שמקובצת בקשר העשוי בראשה שהרצועה [א] נמצאת בקשר ועולה ויורדת ומקדמך כשאינה עולה לא חייך ואל"ה להמירו בשעת
עליה ש"מ קשר של קיימא הוא. מ"ר: סח בין תפילה לתפילה חוזר ומברך. מכאן מדקדקים כשאלם שוחט שפוח או בהמות הרבה
וסח בין עוף שחזר ומברך ומ"מ עבירה היא בידו כדאמרין הכא שחזר עליהם מערכי המלחמה ושמה שא"י תפילין משלוחם א"ס
הן אצל התם שם ילכה ישחוט וא"ס ילכה לא ישחוט ומיהו מסתבדל דכיון דיכול לפטור בברכה אחת אין לו לדבר כדי שיהא זקוק לברכה
שניה כדמוכח בפרק ב"ה (יומא דף ע"ג). ובאלו לאמרין (פוטם מד): דמקן טעל ספר מורה וקורא בלחסי מות ואך בעשור ובעשור
שנחמש הפקודים קורא על פה ופריך בגמרא [א] וייתי ספר מורה ויקרי ציה ומשני ר' שמעון בן לקיש משוח ברכה שאינה נריכה אלמא
כיון דיכול לפטור עלמו מברכה שניה קרי לה ברכה שאינה נריכה ומהא דאמרין שם בין עוף לעוף כסח בלחמנו סעודה וזה דבר פשוט שא"ס
שולל בין לשחוט לא חצו הפסק מדי דהוא [א] אטול בירך ומדי דהוא נמי אכרבת כחיו כסוי חסד (חולין דף פ"א): אמר
ר' יהודה שחט חיה יכנסה ואח"כ ישחוט עוף ומשמע הסם דאין לר' לחזור ולברך וכן כשאלם מברך יקנה [א] אין הברכות האחרות הפסק
בין ברכה היין לשניה ומיהו א"ס היה זקוק לחזור ולברך כשסח בין עוף לעוף כמו כן היה זקוק לבכות דהא [א] וימנין [א] אפילו בנקיט שזקוק
לכסוי אמרין בפרק כסוי חסד (גס ז"ה ש"ס) דנפטור בברכה אחת. מ"ר: לא סח מברך אחת סח מברך שתיים. פירש בקונטרס לא
סח מברך אחת בין של יד בין של ראש סח מברך שמים להניח תפילין בשל יד ועל מלות תפילין [א] בשל ראש * ור"ת פירש לא סח
מברך אחת [א] לשל ראש מברך על מלות תפילין שזו היא ברכתו סח מברך ב' [א] לשל ראש להניח ועל מלות וכן [כתב] כשימוש רבא
דמפילין. (י) מ"ר: עבירה היא בידו וחזור עליה מערכי המלחמה. מתוך פירוש הקונטרס משמע דא"ס סח וצריך שרי וליכא חיבורא
אלא אדרבה מזה וסבר ברכה וזה לשונו סח בין תפילה לתפילה ולא בירך על של ראש [א] על מלות אלא סמך על ברכה ראשונה עבירה
היא בידו. מ"ר: וקשרתם לאות ע"י ידך והדר והיו לטעמך בין עיניך. מכאן קשה לפירוש הקונטרס דפרק אמר להם הממונה
(יומא ג' ש"ס) גבי אין מעבירין על המלות דלמך שחט מיהו עבירה דרעא אטופסתא אסור כשפוגע בתפילין של יד מחילה אסור להעביר
ולהניח של ראש דאין מעבירין על המלות והשתא מאי איריא משום דאין מעבירין על המלות תיפוק לי משום דכך מלות דמניח של יד
ואח"כ מניח של ראש ומפרש ר"ת משום ר' חננאל בשם ר' ה"ה גאון דאירי בשעת שחוקן תפילין ומניחין במקום שלא יעביר אותן של יד
וימנה במקום מחילה ואח"כ של ראש למעלה דל"כ כשכא להניח תפילין היה פוגע בשל ראש מחילה והיה לר' להעביר על המלות
משום דשל יד מניח מחילה ואח"כ של ראש לפרך לר' להניח בתוך המלות של ראש מחילה ואח"כ של יד למעלה וימנה אפילו מפרש
דלענין משמוש איירי דאמרין לקמן שאלם חייב למשמש בתפילין בכל שעה וסע קל וחומר מנין והשתא קאמר דבשל יד ממשמש מחילה
משום דפגע בהו בירש ואין מעבירין על המלות. מ"ר: אמר רבה רב הונא אסבא ר' רבה גרסינן ולא רבא דרנא לא ראה רב
הונא מעולם דהא אמרין בפרק ב"ה דקדושין (דף ע"ג): דכיון שמת רב יהודה נולד רבא ורב הונא שני קרם רב יהודה כדמוכח
במועד קטן (דף פ"ה) דכי נח נפשיה דרב יהודה קאמר התם גברא רבה כרב יהודה ליכא הכא ורב הונא [א] היה גדול בחכמה ובגמין
מכל תלמידיו דרב כדמשמע בפרק ב"ה דמנחות (דף ק"א). מ"ר: ויבש"י וזמן משמש בהן ומברך. מכאן נראה שאלם כשאלם
משכים קודם היום ומתעטף בציצית כשיאור היום אין לר' להסיר טליתו כדי לחזור וללבוש ולהתעטף ולברך דכיון שמשמש בו
יכול לברך אף על פי שיש לחלק בין תפילין לציצית שהמשמוש מזה דלמקמן אין נראה לחלק דבפרק ה"ה (לקמן דף מג).
מדי תפילין לציצית לענין מישמוש ולברך. מ"ר: רבי יעקב אומר עד שתכלה רגל מן השוק וחכמים אומרים עד זמן שינה.
רבי יעקב וחכמים כצ"ה להו לילה זמן תפילין אלא חיישין לשמא יסן בהן ועבדי רבי יעקב הרחקה טפי מדרבנן. מ"ר:
והא

לו.

הקומץ רבה פרק שלישי מנחות

של תפילין קשר של קיימא וא"ס היה לר' להמיר ולקשור בכל יום
א"ס כן לא היו של קיימא ומשמע הנחה עד קשירה דהכא מפרש ר"ת
דא"ס קשירה היינו יהדות שמהדקו ומלממנו בירשאו כמו שליו קשירה
בולד דנדה (דף ט'): לאו קשירה ממש היא וכמו [א] קשירה בו ככלל
ולפירוש דרבינו אליהו הוה ליה למימר
משעת קשירה ועד שעת הנחה ויש
ספרים שכתבו כן ומסתבדל כדברי
ר"ת בתפילין של ראש וכדברי רבינו
אליהו בתפילין של יד דכמי בשל יד
וקשרתם לאות על ידך דמשמע דכל
שעה שמניח לר' לקשירה [א] מדע
דלקמן (דף ל"ה). דרש ר' נתן הנחה
בשמאל מדמכין וקשרתם וקשרתם
מה כמיני צימין אף קשירה צימין
וכיון דקשירה צימין הנחה בשמאל
היא וא"ס היה קושר מחילה ואח"כ
היה מכניס בזרוע א"ס כן היי דייק
מיהו דהנחה בשמאל ועוד דמשה
בפרק אין מעמידין (ע"י ל"ה). מעשה
באשה אחת שהיתה נישאת לחבר
והיתה קושרת לו תפילין [א] בזרועו
משמע דתמיד היתה עושה כן ואפילו
לספרים שכתבו דהם קומעת מכל
מקום רואה לומר שהיתה קושרת לו
לשמן קמיע ולפי שאין טעם לקשור ביד
אחת היתה מסמיכת לו מדע דלא
קאמר שהיתה מסמיכת לתפילין של
ראש דתפילין של ראש ודאי אין לר' יעקב
לקשור בכל יום דלא צוהה מורה
לקשור כל שעה וקשר שלה הלכה
למשה מסיני והיי גמירי דליהו קשורין
תמיד והשתא קשירה דשמעתי קשירה
ממש [א] דבשל יד מתחיל לברך וחזרי
לומר דתפילין של יד נמי לא צעו
קשירה בכל יום דבפרק ב"ה
דמקוואות (מ"ג) קאמרי קשרים
דאין לרבינו שיצורו בהן המים תפילין

מיהדק
ב"ה הרצועה שמקובצת בקשר העשוי בראשה שהרצועה [א] נמצאת בקשר ועולה ויורדת ומקדמך כשאינה עולה לא חייך ואל"ה להמירו בשעת
עליה ש"מ קשר של קיימא הוא. מ"ר: סח בין תפילה לתפילה חוזר ומברך. מכאן מדקדקים כשאלם שוחט שפוח או בהמות הרבה
וסח בין עוף שחזר ומברך ומ"מ עבירה היא בידו כדאמרין הכא שחזר עליהם מערכי המלחמה ושמה שא"י תפילין משלוחם א"ס
הן אצל התם שם ילכה ישחוט וא"ס ילכה לא ישחוט ומיהו מסתבדל דכיון דיכול לפטור בברכה אחת אין לו לדבר כדי שיהא זקוק לברכה
שניה כדמוכח בפרק ב"ה (יומא דף ע"ג). ובאלו לאמרין (פוטם מד): דמקן טעל ספר מורה וקורא בלחסי מות ואך בעשור ובעשור
שנחמש הפקודים קורא על פה ופריך בגמרא [א] וייתי ספר מורה ויקרי ציה ומשני ר' שמעון בן לקיש משוח ברכה שאינה נריכה אלמא
כיון דיכול לפטור עלמו מברכה שניה קרי לה ברכה שאינה נריכה ומהא דאמרין שם בין עוף לעוף כסח בלחמנו סעודה וזה דבר פשוט שא"ס
שולל בין לשחוט לא חצו הפסק מדי דהוא [א] אטול בירך ומדי דהוא נמי אכרבת כחיו כסוי חסד (חולין דף פ"א): אמר
ר' יהודה שחט חיה יכנסה ואח"כ ישחוט עוף ומשמע הסם דאין לר' לחזור ולברך וכן כשאלם מברך יקנה [א] אין הברכות האחרות הפסק
בין ברכה היין לשניה ומיהו א"ס היה זקוק לחזור ולברך כשסח בין עוף לעוף כמו כן היה זקוק לבכות דהא [א] וימנין [א] אפילו בנקיט שזקוק
לכסוי אמרין בפרק כסוי חסד (גס ז"ה ש"ס) דנפטור בברכה אחת. מ"ר: לא סח מברך אחת סח מברך שתיים. פירש בקונטרס לא
סח מברך אחת בין של יד בין של ראש סח מברך שמים להניח תפילין בשל יד ועל מלות תפילין [א] בשל ראש * ור"ת פירש לא סח
מברך אחת [א] לשל ראש מברך על מלות תפילין שזו היא ברכתו סח מברך ב' [א] לשל ראש להניח ועל מלות וכן [כתב] כשימוש רבא
דמפילין. (י) מ"ר: עבירה היא בידו וחזור עליה מערכי המלחמה. מתוך פירוש הקונטרס משמע דא"ס סח וצריך שרי וליכא חיבורא
אלא אדרבה מזה וסבר ברכה וזה לשונו סח בין תפילה לתפילה ולא בירך על של ראש [א] על מלות אלא סמך על ברכה ראשונה עבירה
היא בידו. מ"ר: וקשרתם לאות ע"י ידך והדר והיו לטעמך בין עיניך. מכאן קשה לפירוש הקונטרס דפרק אמר להם להם הממונה
(יומא ג' ש"ס) גבי אין מעבירין על המלות דלמך שחט מיהו עבירה דרעא אטופסתא אסור כשפוגע בתפילין של יד מחילה אסור להעביר
ולהניח של ראש דאין מעבירין על המלות והשתא מאי איריא משום דאין מעבירין על המלות תיפוק לי משום דכך מלות דמניח של יד
ואח"כ מניח של ראש ומפרש ר"ת משום ר' חננאל בשם ר' ה"ה גאון דאירי בשעת שחוקן תפילין ומניחין במקום שלא יעביר אותן של יד
וימנה במקום מחילה ואח"כ של ראש למעלה דל"כ כשכא להניח תפילין היה פוגע בשל ראש מחילה והיה לר' להעביר על המלות
משום דשל יד מניח מחילה ואח"כ של ראש לפרך לר' להניח בתוך המלות של ראש מחילה ואח"כ של יד למעלה וימנה אפילו מפרש
דלענין משמוש איירי דאמרין לקמן שאלם חייב למשמש בתפילין בכל שעה וסע קל וחומר מנין והשתא קאמר דבשל יד ממשמש מחילה
משום דפגע בהו בירש ואין מעבירין על המלות. מ"ר: אמר רבה רב הונא אסבא ר' רבה גרסינן ולא רבא דרנא לא ראה רב
הונא מעולם דהא אמרין בפרק ב"ה דקדושין (דף ע"ג): דכיון שמת רב יהודה נולד רבא ורב הונא שני קרם רב יהודה כדמוכח
במועד קטן (דף פ"ה) דכי נח נפשיה דרב יהודה קאמר התם גברא רבה כרב יהודה ליכא הכא ורב הונא [א] היה גדול בחכמה ובגמין
מכל תלמידיו דרב כדמשמע בפרק ב"ה דמנחות (דף ק"א). מ"ר: ויבש"י וזמן משמש בהן ומברך. מכאן נראה שאלם כשאלם
משכים קודם היום ומתעטף בציצית כשיאור היום אין לר' להסיר טליתו כדי לחזור וללבוש ולהתעטף ולברך דכיון שמשמש בו
יכול לברך אף על פי שיש לחלק בין תפילין לציצית שהמשמוש מזה דלמקמן אין נראה לחלק דבפרק ה"ה (לקמן דף מג).
מדי תפילין לציצית לענין מישמוש ולברך. מ"ר: רבי יעקב אומר עד שתכלה רגל מן השוק וחכמים אומרים עד זמן שינה.
רבי יעקב וחכמים כצ"ה להו לילה זמן תפילין אלא חיישין לשמא יסן בהן ועבדי רבי יעקב הרחקה טפי מדרבנן. מ"ר:
והא

עין משפט נר מצוה

קפ"א מ"י פ"ד מהלכות
תפילין הלכה ד' עוש"ע
א"י סומך ספקו ע"ש:
קפ"ב ב' מ"י ש"ה הלכה ו'
ע"ש ב"ה מ"י עוש"ע
שם ע"י ט':
קפ"ה (ד' מ"י) פ"ו מ"ל
מלכות הלכה ו' עוש"ע
(ב"ה):
קפ"ה ה' מ"י פ"ד מ"ל
תפילין הלכה ס' סמך
ע"י כ' עוש"ע א"י סומך
שם ע"י ט':
קפ"ו ו' מ"י ע"ש עוש"ע א"י
ס' ס' ע"י:
קפ"ז א' (מ"י) וסמך ס' ע"ש
עוש"ע א"י ס' ל'
ס' ע"י:
קפ"ח ה' מ"י ש"ה הלכה ו'
עוש"ע שם ע"י ט':

שיטה מקובצת

[א] אמר רבה בר שילא אמר
רב חסדא: [א] רב הונא
אסבא ר' [א] חכמים ורבי
יעקב: [א] ומניחין ע"י ח"י
חולין דף פ"ה: [א] ס' דהא
רב חסדא: [א] דאמר אמר רב
נחמן אין: [א] שניה אחת של
הראש: [א] מניחין ויו של יד
ורבא: [א] חכמים ורבי יעקב
א"י ח"י: [א] חכמים ורבי
יעקב: [א] ח"י: [א] חכמים
והיי גמירי דליהו קשורין
תמיד והשתא קשירה דשמעתי
קשירה ממש [א] דבשל יד
מתחיל לברך וחזרי לומר
דתפילין של יד נמי לא צעו
קשירה בכל יום דבפרק ב"ה
דמקוואות (מ"ג) קאמרי
קשרים דאין לרבינו שיצורו
בהן המים תפילין מיהדק
ב"ה הרצועה שמקובצת בקשר
העשוי בראשה שהרצועה [א]
נמצאת בקשר ועולה ויורדת
ומקדמך כשאינה עולה לא
חייך ואל"ה להמירו בשעת
עליה ש"מ קשר של קיימא
הוא. מ"ר: סח בין תפילה
לתפילה חוזר ומברך. מכאן
מדקדקים כשאלם שוחט שפוח
או בהמות הרבה וסח בין
עוף שחזר ומברך ומ"מ עבירה
היא בידו כדאמרין הכא שחזר
עליהם מערכי המלחמה ושמה
שא"י תפילין משלוחם א"ס
הן אצל התם שם ילכה ישחוט
וא"ס ילכה לא ישחוט ומיהו
מסתבדל דכיון דיכול לפטור
בברכה אחת אין לו לדבר כדי
שיהא זקוק לברכה שניה
כדמוכח בפרק ב"ה (יומא דף
ע"ג). ובאלו לאמרין (פוטם
מד): דמקן טעל ספר מורה
וקורא בלחסי מות ואך בעשור
ובעשור שנחמש הפקודים
קורא על פה ופריך בגמרא [א]
וייתי ספר מורה ויקרי ציה
ומשני ר' שמעון בן לקיש
משוח ברכה שאינה נריכה
אלמא כיון דיכול לפטור עלמו
מברכה שניה קרי לה ברכה
שאינה נריכה ומהא דאמרין
שם בין עוף לעוף כסח בלחמנו
סעודה וזה דבר פשוט שא"ס
שולל בין לשחוט לא חצו הפסק
מדי דהוא [א] אטול בירך
ומדי דהוא נמי אכרבת כחיו
כסוי חסד (חולין דף פ"א):
אמר ר' יהודה שחט חיה
יכנסה ואח"כ ישחוט עוף
ומשמע הסם דאין לר' לחזור
ולברך וכן כשאלם מברך יקנה
[א] אין הברכות האחרות
הפסק בין ברכה היין לשניה
ומיהו א"ס היה זקוק לחזור
ולברך כשסח בין עוף לעוף
כמו כן היה זקוק לבכות דהא
[א] וימנין [א] אפילו בנקיט
שזקוק לכסוי אמרין בפרק
כסוי חסד (גס ז"ה ש"ס) דנפטור
בברכה אחת. מ"ר: לא סח
מברך אחת סח מברך שתיים.
פירש בקונטרס לא סח מברך
אחת בין של יד בין של ראש
סח מברך שמים להניח
תפילין בשל יד ועל מלות
תפילין [א] בשל ראש * ור"ת
פירש לא סח מברך אחת [א]
לשל ראש מברך על מלות
תפילין שזו היא ברכתו סח
מברך ב' [א] לשל ראש להניח
ועל מלות וכן [כתב] כשימוש
רבא דמפילין. (י) מ"ר: עבירה
היא בידו וחזור עליה מערכי
המלחמה. מתוך פירוש הקונטרס
משמע דא"ס סח וצריך שרי
והא